Nükleer santral ihalesi tek katılımcıya rağmen devam ediyor...

Ruslara söz mü verildi?

Türkiye'nin enerji alanındaki dışa bağımlılığının önemli bir bölümünün Rusya'dan alınan doğalgazdan kaynaklandığını, nükleer santralın da bir Rus kamu şirketine ihale edilmesi halinde, Rusya'ya olan enerji bağımlılığının artacağı ve bu durumun da kabul görmeyeceği dile getiriliyor.

Hayati KÜÇÜK
EMO Hukuk Müşaviri

Mersin/Akkuyu'da nükleer güç santralı kurup işletecek ve Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş.'ye (TETAŞ) elektrik enerjisi satacak şirketin belirlenmesi için açılan yarışma devam ediyor. Son teklif verme tarihi olan 24 Eylül'de, yarışma dokümanı alan şirketlerden beşi yarışmaya katılmayacağını bildirdi. Yalnızca Rus Atomstroyexport, Rus Inter Rao ve Türk Park Teknik'ten oluşan Ortak Girişim Grubu'nun teklif verdiği yarışmada ikinci aşamaya girildi. TETAŞ bünyesindeki yarışma komisyonu, ilk zarf içerisindeki yarışmaya katılma ön yeterliliklerinin yerinde olduğunu tespit ederek, teknik yeterliliklerin belirlenmesi için ikinci zarfı Türkiye Atom Enerjisi Kurumu'na (TAEK) gönderdi. TAEK'in teknik yeterliliklere onay vermesi halinde, yarışma komisyonu üçüncü zarfı açarak, teklif edilen enerji birim fiyatını inceleyecek. Komisyonun teklifi uygun bulması halinde, yarışma sonucunun Bakanlar Kurulu tarafından onaylanmasının ardından süreç tamamlanacak.

Tek katılımlı yarışma

Nükleer santral ihalesine yalnızca bir teklifin verilmesi, konuyla ilgili hemen bütün çevrelerde, ihalenin gerçekleşmeyeceği kanısı uyandırdı. Nükleer santral taraftarı olan kesimler, iktidarın beceriksizliği olarak gördükleri bu durumu fiyasko olarak değerlendirerek eleştirilerini sıraladılar. Nükleer santral karşıtları ise daha şimdiden bu ihalenin de başarısızlıkla sonuçlandığı yorumuyla sevinçlerini gösteriyorlar. Öyle ya, nükleer santral kurulması için özel yasa çıkartılmış ve adına **"yarışma"** denilen bir süreç başlatılmıştı. Bir yarışmanın en önemli koşulu ise, yarışacak birden fazla katılımcının olması kuralı. Dünyada birbirleriyle yarışan çok sayıda nükleer santral yapımcısı ülke ve şirket bulunması ve bunların hemen tümünün Türkiye'de kurulacak bir nükleer santral için son derece istekli olmasına rağmen, yarışmanın yalnızca bir katılımcıyla sınırlı kalması, rekabetten, en iyi teknoloji ve teklifin değerlendirilmesinden uzaklaşılması gibi nedenlerle bir başarısızlık olarak görülüyor. Hukuken de, tek katılımlı bir yarışma süreci sorunlu görünüyor. Nitekim rekabetten yoksun bu sürecin sonunda, en uygun teklife ulaşılıp ulaşılmamış olması, kamu yararı açısından sorgulanabilecek bir durum.

Ancak nükleer santralla ilgili yasa, yönetmelik ve şartname hükümleri incelendiğinde, yarışmada tek katılımcının olması halinde, ihalenin iptal edileceğine yönelik bir hüküm bulunmuyor. Yalnızca yarışma komisyonunun, herhangi bir gerekçe göstermeksizin, herhangi bir aşamada ihaleyi sonlandırmaya yönelik takdir yetkisi bulunuyor.

Teknik koşullar muğlak

Nükleer santral ihalesinin başarısızlıkla sonuçlanmış olduğu kanısının oluşmasında, yarışmaya tek katılımcının başvurmuş olmasının yanında, teklif sunan şirketle ilgili sorunlar da bulunuyor. Dünyadaki diğer teknolojilerle karşılaştırıldığında, Rus teknolojisinin çeşitli güvenlik sorunları taşıdığına yönelik kimi bilim insanlarına ait görüşler, bu teknolojinin yetkililerce kabul edilmeyeceği yorumunu getiriyor. Aynı şekilde, Türkiye'nin enerji alanındaki dışa bağımlılığının önemli bir bölümünün Rusya'dan alınan doğalgazdan kaynaklandığını, nükleer santralın da bir Rus kamu şirketine ihale edilmesi halinde, Rusya'ya olan enerji bağımlılığının artacağı ve bu durumun da kabul görmeyeceği dile getiriliyor.

Nükleer santral ihalesinde asıl önemli olan konuları içeren stratejik ve teknik özelliklerin, TAEK'in daha önce duyurduğu 9 maddeden oluşan ölçütlere uygunluk içermesi gerekiyor. TAEK de şimdi bu uygunluğu inceliyor.

TAEK'in ölçütlerinin son derece genel ifadeler içermesi nedeniyle, açıklanan bu ölçütlere, Rus tipi nükleer santralların uygun olup olmadığını, ancak TAEK'in karar vermesinden sonra anlayacağız. TAEK'in yayınladığı ölçütlere göre, katılımcı şirketin teknik olarak yeterli olduğuna ya da yetersizliğine dair karar verme olasılığı bulunuyor.

Enerji fiyatı kıyaslanamayacak

Nükleer santral ihalesinde bakılacak son koşul, en uygun elektrik enerjisi birim fiyatının sunulması olacak. Ancak ihalenin tek katılımcıyla sürdürülüyor olması, elektrik enerjisi birim fiyatının nasıl bir kıyaslamayla uygun olup olmadığının tespit edileceğini ortada bırakıyor. TETAŞ bünyesinde oluşturulan yarışma komisyonunun, teklif edilen bedeli yüksek bularak, ihaleyi iptal etme yetkisinin var olup olmadığı da ayrı bir soru oluşturuyor. Daha önce Afşin-Elbistan C ve D termik santralları için yapılan ihalede, teklif edilen enerji birim fiyatları yüksek bulunduğu için ihale iptal edilmişti. Böyle bir olasılık, nükleer santral ihalesinde ne kadar geçerli olacak bilinmiyor.

Şirketler neden çekildi?

Nükleer santral ihale sürecinde yapılan bilgilendirme toplantısında, ihaleye katılan şirketlerden 250'nin üzerinde soru ve talep geldi. İhaleyi yapan kuruluşlara yöneltilen sorular, şirketlerin de nükleer santral sürecini muğlak ve anlaşılmaz bulduklarını gösteriyor. Şirketlerin netleştirilmesini istedikleri konuların başında, mevzuattaki yetersizlikler geliyor. Sonradan çıkartılacağı söylenen mevzuat oluşmadan ihalenin yapılması eleştirilirken, mevcut düzenlemelerin de yetersiz olduğu belirtiliyor. Diğer anlaşmazlık noktalarından bazılarını ise, santralın kurulacağı yerle ilgili fizibilite ve lisans sorunları, bu yerin teşvik olarak şirkete tahsis edilmesindeki yasal muğlaklık, üçüncü şahıslara karşı sorumlulukların belirsizliği, santralın gerektiğinde kamu tarafından devralınmasına ilişkin kuralların bulunmaması, TAEK ölçütlerinin değerlendirilmesi süreciyle ilgili hiçbir bilginin bulunmaması, alım

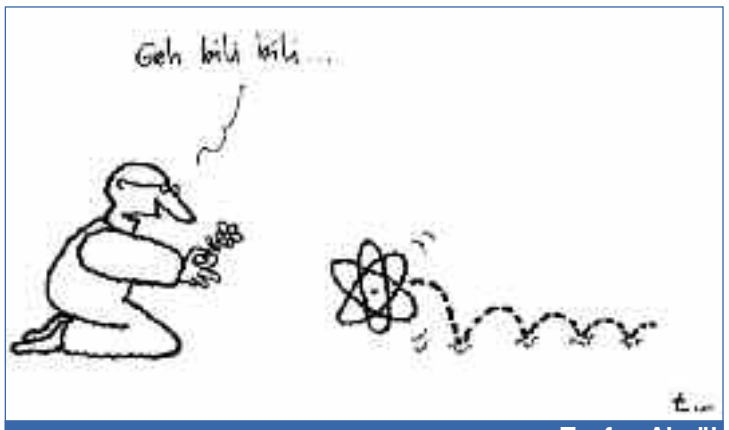

Tayfun Akgül

garantisi için getirilen işletmeye geçiş tarihinin gerçekçi bulunmadığı gibi pek çok esaslı konular oluşturuyor. Nükleer santral yatırımı için istekli olan şirketlerin sorularından, işin ciddiyetine yönelik bir sorgulamada bulundukları ve kamu adına karar vericilerden daha duyarlı davrandıkları anlaşılıyor.

Şirketlerin ihaleden çekilmelerinin diğer önemli nedenleri arasında, ihaleye son teklif verme tarihinin 6 ay kadar uzatılması ve projenin finansmanı için Hazine garantisi verilmesi oluşturuyor.

Yukarıda bir kısmı belirtilen sorular ve istekler, ihaleyi düzenleyenler tarafından karşılanmadı ve özellikle süre istekleri bizzat Başbakan tarafından daha fazla gecikmeye tahammüllerinin olmadığı gerekçesiyle geri çevrildi. Sonuçta katılımcılardan biri dışındakiler, **"Türk tipi nükleer santral"** ihalesini anlayamamanın vermiş olduğu nedenlerle ihaleden çekilmiş oldular.

Ruslarla pazarlık mı yapılıyor?

Nükleer santral yapımıyla ilgili gerçek bir ihalenin yapılmaması, getirilen yasal düzenlemenin son derece yetersiz bulunması, TAEK ölçütlerinin her tarafa çekilecek muğlaklıkta bulunması, şirketlerin derin bir güvensizlik içerisine girecek şekilde konudan uzak durmaları, böylesine önemli bir konu açısından istenilen 6 ay gibi kısa bir sürenin katılımcılara tanınmamış olması gibi hususlar, nükleer santral yapımıyla ilgili Ruslarla önceden yapılmış bir anlaşmanın bulunup bulunmadığı konusunda soru işaretleri yaratıyor.

TETAŞ bünyesinde kurulan yarışma komisyonu, yalnızca üretilecek enerjinin alımıyla ilgili konularda yetkili bulunuyordu. Yarışmada tek katılımcının kalmış olması, yarışma komisyonunun hiçbir işlevinin bulunmadığını da net bir şekilde ortaya çıkardı. Bu koşullarda en düşük teklifi bile değerlendiremeyecek olan komisyon, yalnızca teşekkürleri kabul etmekle sınırlı bir işlev görüyor.

Asıl kararların verileceği aşamalar olan TAEK ölçütlerine uygunluk değerlendirmesi ve Bakanlar Kurulu'nun nihai onay vermesi ile ilgili olarak, kamuoyunun denetim yapabileceği hemen hiçbir ölçüt bulunmuyor. Siyasal iktidarın nükleer santral yapımındaki kararlılığı, 6 aylık dahi gecikmeye tahammül göstermemesi, şirketler ve kamuoyu tarafından yapılan eleştirilere kulak tıkayarak süreci devam ettirmesi, tek katılımlı ihalenin sonuçlandırılarak, katılımcı grupla sözleşme yapılması ihtimalini güçlendiriyor. Teklif veren grup içinde yer alan Inter Rao Şirketi'nin Ermenistan'dan Türkiye'ye elektrik ithal etme talebi de ayrıca dikkat çekiyor. Özellikle gizli kapılar ardında bu şirketin nükleer santral yapım işini alım karşısında santral inşa süresi boyunca elektrik sıkıntısı çeken Türkiye'ye Ermenistan'dan ucuz elektrik sağlayacakları güvencesi verdikleri basına da yansıyan iddialar arasında. İhalenin bu şekilde sonuçlandırılması ise, nükleer santral için Ruslara önceden söz mü verildiği sorularını gündeme getirecek. ■

Siyasal iktidarın nükleer santral yapımındaki kararlılığı, 6 aylık dahi gecikmeye tahammül göstermemesi, şirketler ve kamuoyu tarafından yapılan eleştirilere kulak tıkayarak süreci devam ettirmesi, tek katılımlı ihalenin sonuçlandırılarak, katılımcı grupla sözleşme yapılması ihtimalini güçlendiriyor.

TOPLUMSAL BAKIŞ

Kemal ULUSALER
EMO Enerji Çalışma Grubu Üyesi

Kriz ve Aymazlık...

Bugünlerde kıl yumağı Recep ve tavuğu televizyon ekranlarını işgal etmiş vaziyette. Türlü çeşit kampanyalar, bedavalar, konuş konuş bitmeyen kontörler. Konuşmak, hele hele bu ülkede zaten bedava. Hani derler ya ağzı olan konuşuyor, işte tam da öyle. Dağda bayırda, yolda, belde, kahvede, konduda herkes her şeyi biliyor ve konuşuyor. Peki bu kadar konuşanın çok olduğu ülkede en çok ne konuşulur? Bugünlerde en çok konuşulan küresel mali kriz olsa gerek. Zira ekranlarda her gün batan finans kuruluşları, bunların devletçe kurtarılması çabaları, buharlaşan dolarların yerine konulmaya çalışılan trilyon dolarlar. Borsalar bir gün kurtarma operasyonu ile coşuyor, ertesi gün ise tepe taklak aşağı düşüyor. Müthiş bir dalgalanma, belirsizlik, tedirginlik hakim piyasaya. Mucize yaratacak olan piyasanın ateşi bir türlü düşmüyor. Her gün krizin dibi göründü söylemine rağmen dipsiz bir göl gibi kriz derinleştikçe derinleşiyor. Krizin dibi görünse bile tekrar su yüzüne çıkmak öyle anlaşılıyor ki bir hayli zaman alacak. Olası bir resesyonun yıllar süreceği dillerde. Dünya uzun bir durgunluk dönemine giriyor. Bu durumda üretim faaliyetlerinin daralması, küçülme, işsizlik, işi olanların daha düşük ücrete talim etmesi, yeni bir göç dalgası ve çalkantılar ve çatışmalar kapımızda.

Krizin nedenleri henüz tartışılmıyor. Şu an krizden en az zararla nasıl çıkarız telaşında herkes. Oysa nedeni tartışmanın tam da zamanı. Zira neoliberal yıkım politikalarının yoksul halklara yönelik tahribatı önümüzdeki günlerde daha da belirginleşecek. O kutsal piyasa söyleminin esas yıkım nedeni olduğunu haykırmanın tam da zamanı. Emperyalizm söyleminin kapitalizmden kopartılarak toplumun yanıltıldığı bugünlerde ülkemizde de bu durum deşifre edilmeli.

Aymazlık

Aymazlık en kısa, en kaba tanımlaması ile olup bitenin farkında olmamak, gaflet içerisinde bulunmaktır. Dünyanın içinde bulunduğu yüzyılın krizi olarak tanımlanan krize rağmen hala bize bir şey olmaz söylemi, hala krizi fırsata dönüştüreceğiz söylemi dillerde. İşte EPDK Başkanı'nın söyledikleri:

"Kriz şirketlerin yatırım kararlarında ciddi bir değişiklik yapmadı ve özellikle enerji yatırımlarının proje finansmanı konusunda ciddi bir sıkıntı yaşanmamaktadır."

Öngörüsüzlüğü bir kenara bırakalım, yaşananları bu kadar görmemek; ya körlüktür ya aymazlık. Dünya çapında sermaye çalkalanırken, el değiştirirken, herkes daralma, küçülme çabasında iken, üstelik Ankara doğalgaz ihalesini alan firmanın ödeme yapamaması örneği onlarca örnekten biri iken…

Aymazlık diz boyu aslında. Bir yandan Enerji Verimliliği Yasası çıkartacaksınız, diğer yandan petrol bağımlısı bir ülke olduğunuzu göz ardı edip yeni Trafik Yasası çıkartıp şehirlerarası karayollarında hız sınırını arttıracaksınız. Artan her 10 kilometre/saatlik hızın tonlarca petrol ithali demek olduğunu düşünmeyeceksiniz bile. Bu aymazlık değil de nedir?

Fıkra gibi gerçekten. Fıkra dedik de; akıl hastanesinde test yapılıyor, duvara bir kapı resmi çiziliyor ve hastaların bu kapıdan çıkması isteniyor. Hastalar beyhude çabalarken, biri oturmuş bekliyor.

Doktor: - **"Tamam, sağlıklı olanı bulduk"** derken, soruyor:

"Sen neden çıkmıyorsun?

Hasta: - **"Onlar boşuna uğraşıyor, zira kapının anahtarı bende."**

Krizden çıkış konusunda hemen hemen hiçbir fikri olmadığına inandığım AKP iktidarı kriz dünyayı vururken hala çıkış kapısının anahtarının kendinde olduğundan o kadar emin işte…

Sözün özü zaman ilerliyor ve Aymaz Recep'in tavuğunun kontörleri giderek tükenmekte. Oysa hala yoğun bir aymazlık içerisinde konuşmakta…